

ADVIES Nr. 1.377

Zitting van dinsdag 27 november 2001

IAO - Verdrag betreffende de herziening van het verdrag over de moederschapsbescherming
- Borstvoedingspauzes

X X X

1.808-1.
1.888-1.

ADVIES Nr. 1.377

Onderwerp : IAO - Verdrag betreffende de herziening van het verdrag over de moederschapsbescherming - Borstvoedingspauzes

Naar aanleiding van de aanneming door de Internationale Arbeidsconferentie in juni 2000 van een nieuw verdrag (nr. 183) betreffende de bescherming van het moederschap heeft Mevrouw ONKELINX, minister van Werkgelegenheid, bij brief van 30 juni 2000 de Nationale Arbeidsraad verzocht het standpunt te actualiseren dat hij bij de voorbereiding van dit verdrag had ingenomen met betrekking tot de toekenning van borstvoedingspauzes aan werkneemsters (advies nr. 1.292 van 17 november 1999).

De bespreking hiervan werd toevertrouwd aan de Commissie Individuele Arbeidsverhoudingen.

In de loop van de besprekingen in de Commissie werd de adviesaanvraag door het Bureau van de Raad verruimd tot alle problemen die geregeld moeten worden als het Belgisch recht in overeenstemming wordt gebracht met dit verdrag.

Op basis van het verslag van de Commissie heeft de Raad op 27 november 2001 de collectieve arbeidsovereenkomst nr. 80 gesloten tot invoering van een recht op betaalde borstvoedingspauzes.

Op grond van de besprekingen van deze Commissie heeft de Raad op dezelfde datum het volgende éénparige advies uitgebracht.

x x x

ADVIES VAN DE NATIONALE ARBEIDSRAAD

I. INLEIDING

A. Historiek van de huidige adviesaanvraag

De Raad herinnert er aan dat de Internationale Arbeidsconferentie op zijn 88ste zitting (juni 2000), meer bepaald op 15 juni 2000, een nieuw verdrag nr. 183 aannam betreffende de bescherming van het moederschap (en een nieuwe aanbeveling, nr. 191).

De Raad brengt in herinnering dat hij sinds het vraagstuk van de herziening van het verdrag nr. 103 en aanbeveling nr. 95 betreffende de bescherming van het moederschap op de agenda van de Internationale Arbeidsconferentie werd ingeschreven reeds tweemaal advies gaf over de problematiek.

Op 16 juni 1998 bracht de Raad het advies nr. 1.237 uit waarin hij opmerkingen heeft geformuleerd betreffende een aantal punten van de vragenlijst aan de Regeringen, die was opgenomen in het eerste rapport van het Internationaal Arbeidsbureau over de problematiek.

Gevraagd naar zijn opmerkingen over de ontwerp teksten van verdrag en aanbeveling, gaf de Raad op 17 november 1999 het advies nr. 1.292.

Ondertussen had de Raad zich op 17 juli 1998 uitgesproken over het 13de rapport van het Regeringscomité van het Europees sociaal handvest dat België een verwittiging had gegeven omdat de werkgevers in België, in strijd met het handvest, niet wettelijk verplicht zijn aan de werknemers bezoldigde borstvoedingspauzes tijdens de werkuren toe te kennen¹ (advies nr. 1.242).

¹ België heeft artikel 8, § 3 van het Europees Sociaal Handvest bij Wet van 11 juli 1990 goedgekeurd. Bij de bespreking van de problematiek nam de Raad kennis van het advies van de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen van 12 maart 1999.

B. Context van de huidige aanhangigmaking

Met het oog op een eventuele ratificatie van het nieuwe verdrag nr. 183² verzocht Mevrouw ONKELINX, minister van Werkgelegenheid, bij brief van 30 juni 2000 de Nationale Arbeidsraad om het standpunt te actualiseren dat hij bij de voorbereiding van dit verdrag had ingenomen met betrekking tot de toekenning van borstvoedingspauzes aan werkneemsters (advies nr. 1.292 van 17 november 1999).

Wat het principe van de borstvoedingspauzes betreft, stelde de Raad in zijn advies nr. 1.292 het volgende : "Volgens de Raad moeten het recht voor de moeder om vrij te kiezen voor het zogen van haar kind en de materiële mogelijkheid om dat recht uit te oefenen, worden gegarandeerd in de tekst. De manier waarop, moet evenwel worden beoordeeld door de lidstaten die de gepaste maatregelen zullen nemen in het licht van hun nationale cultuur".

Na bespreking in de Commissie Individuele Arbeidsverhoudingen waaraan het onderzoek van de problematiek werd toevertrouwd, was het Bureau van de Raad evenwel van oordeel dat een coherente benadering van de problematiek van de moederschapsbescherming vereist dat de tenuitvoerlegging van het IAO-verdrag nr. 183 door de Raad in zijn geheel in behandeling werd genomen om er een globaal advies over uit te brengen.

Het Bureau werd door de minister bijgetreden in haar brief van 11 januari 2001.

Toen de Raad recentelijk werd gevraagd naar zijn mening over drie wetsvoorstellen die betrekking hebben op het moederschapsverlof³ nadat hij reeds de werkzaamheden over de overeenstemming van het Belgisch recht met het nieuwe IAO-Verdrag had aangevangen, besloot de Raad deze werkzaamheden eerst te beëindigen, om dan zijn conclusies aan het Parlement mee te delen met het oog op een interactieve aanpak van de problematiek (advies nr. 1.353 van 15 mei 2001).

Op 23 juli 2001 jongstleden werd ook door de heer A. DE DECKER, voorzitter van de Senaat, het advies van de Raad ingewonnen over een aantal wetsvoorstellen met betrekking tot het moederschapsverlof.

² IAO-Verdrag nr. 103 werd niet door België geratificeerd.

³ Adviesaanvraag van de heer H. DE CROO, Voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, van 27 maart 2001.

II. STANDPUNT VAN DE NATIONALE ARBEIDSRAAD

De Raad heeft een grondig onderzoek gewijd aan de problematiek van de moederschapsbescherming in het licht van het nieuwe IAO-Verdrag nr. 183 en het Europees Sociaal Handvest.

De Raad heeft zijn onderzoek verricht aan de hand van een nota van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid over de overeenstemming van het Belgisch arbeidsrecht met het IAO-Verdrag nr. 183, die hem door de Minister van Werkgelegenheid werd toegezonden.

In het kader van dit onderzoek had de Raad al kennis genomen van het advies van de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen van 14 juli 2000, dat hem door de Voorzitter van die Raad was overgemaakt.

De Raad heeft besloten het in overeenstemming zijn van het Belgisch recht met de bovengenoemde internationale rechtsbronnen, met bijzondere aandacht te onderzoeken voor, ten eerste, de vereiste van bezoldigde borstvoedingspauzes tijdens de werkuren voor werkneemsters, ten tweede, de vereiste van een bijkomend verlof bij ziekte, complicaties of risico tot complicaties ten gevolge van de zwangerschap of de bevalling en, ten derde, het principieel verbod van een vrouw die zich kandidaat stelt voor een baan een zwangerschapstest te vragen of een attest van zo'n test.

A. Borstvoedingspauzes

De Raad wijst er op dat het nieuwe IAO-Verdrag nr. 183 in zijn artikel 10 voorziet dat een werkneemster recht heeft op een of meer pauzes per dag of op een kortere dagelijkse arbeidsduur om haar kind borstvoeding te geven en dat deze als arbeidsduur moeten beschouwd worden en bezoldigd worden.

De Raad wijst er bovendien op dat de overeenkomstsluitende partijen zich in het artikel 8, § 3 van het Europees Sociaal Handvest verplichten "om de onbelemmerde uitoefening van het recht van vrouwelijke werknemers op bescherming te waarborgen, te bepalen dat de moeders die hun zuigelingen voeden daartoe voldoende tijd krijgen".

De Raad besluit dat een eventuele ratificatie van IAO-Verdrag nr. 183 door België dus vereist dat, enerzijds, de Belgische werkneemsters recht hebben op het nemen van borstvoedingspauzes, en dat daarvoor, anderzijds, een financiële compensatie wordt voorzien.

1. De collectieve arbeidsovereenkomst nr. 80 tot instelling van een recht op borstvoedingspauzes

De Raad constateert dat de Belgische regelgeving een aantal maatregelen bevat die de veiligheid en de gezondheid van de zwangere of zogende werkneemster en/of van haar kind beogen (moederschapsrust, profylactisch verlof, schorsing van de arbeidsovereenkomst om zwangerschapsonderzoeken te ondergaan, beperking van nachtarbeid en overwerk, vaderschapsverlof, ouderschapsverlof), maar dat een Belgische werkneemster geen eigenlijk recht op borstvoedingsverlof heeft.

Om hieraan te verhelpen heeft de Raad besloten een conventioneel kader in te stellen (de collectieve arbeidsovereenkomst nr. 80 tot instelling van een recht op borstvoedingspauzes) dat de werkgevers in België de verplichting oplegt aan de werkneemsters borstvoedingspauzes tijdens de werkuren toe te kennen onder de voorwaarden bepaald in de collectieve arbeidsovereenkomst.

De Raad wijst er op dat de collectieve arbeidsovereenkomst die in zijn midden werd afgesloten tot instelling van een recht op borstvoedingspauzes, de uitoefening van dit recht koppelt aan de hiernavolgende principes :

- wat betreft de duur van het recht : werkneemsters hebben recht op borstvoedingspauzes tot 7 maanden na de geboorte van hun kind (tot 9 maanden in uitzonderlijke gevallen);
- wat betreft de duur van de borstvoedingspauzes : de werkneemster heeft naargelang van de duur van haar prestaties per werkdag recht op één of twee pauzes, te nemen gedurende die dag zelf. Een effectieve arbeidstijd van minimum 4 uur geeft recht op één pauze; een effectieve arbeidstijd van 7.30 uur of meer geeft recht op twee pauzes. Een pauze duurt een half uur. Twee pauzes kunnen worden opgebruikt in twee periodes van een half uur of in één periode van 1 uur. De duur van de pauzes is bij de duur van de prestaties van de werkdag inbegrepen.

- wat betreft de wijze van uitoefening van het recht : de werkneemster verwittigt haar werkgever 2 maanden vooraf van haar voornemen gebruik te maken van haar recht op borstvoedingspauzes, alhoewel een kortere termijn kan overeengekomen worden tussen de werkgever en de werkneemster; ze bewijst de borstvoeding door een attest van Kind en Gezin/ONE of een medisch attest (beide zijn elke maand te hernieuwen), en kan met de werkgever overeenkomen wanneer ze de pauzes neemt; indien er geen akkoord is, moeten de pauzes aansluiten op de in het arbeidsreglement voorziene rusttijden.
- wat betreft de bescherming tegen ontslag : de werkneemster die gebruik maakt van haar recht op borstvoedingspauzes is beschermd tegen ontslag door de werkgever omwille van redenen die verband houden met de borstvoeding of het afkolven van melk, vanaf het moment dat zij haar werkgever heeft ingelicht over haar voornemen gebruik te maken van haar recht op borstvoedingspauzes tot het verstrijken van een termijn van 1 maand die ingaat op de dag volgend op het verstrijken van de geldigheid van het attest van Kind en Gezin/ONE of het medisch attest.

De Raad is van oordeel dat België hiermee aan de vereisten voortvloeiende uit de hierboven genoemde internationale rechtsbronnen voldoet en de zogende vrouwen de mogelijkheid biedt zo vlug mogelijk hun werk te hervatten, vermijdt dat zij gediscrimineerd worden en er voor zorgt dat zij de garantie hebben dat zij kunnen kiezen om hun kind al dan niet borstvoeding te geven.

De Raad wil nog opmerken dat deze collectieve arbeidsovereenkomst uiteraard slechts van toepassing is op de werkgevers en werknemers die onder het toepassingsgebied vallen van de wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités.

De Raad acht het geraden dat een analoge regeling als in de collectieve arbeidsovereenkomst gesloten in de schoot van de Raad zou worden uitgewerkt, waarbij rekening moet worden gehouden met de specificiteit van de procedures in de overheidssector. Hij verzoekt derhalve dat de regering, in overleg met de representatieve vakbonden van het overheidspersoneel, de nodige schikkingen daartoe zou treffen.

2. Begeleidende maatregelen

De Raad wijst er op dat het nieuwe IAO-Verdrag nr. 183 in zijn artikel 10.2 vereist dat de borstvoedingspauzes als arbeidstijd moeten vergoed worden.

Hij acht het noodzakelijk dat, opdat de conventie haar volledige uitwerking zou kunnen ressorteren, de bevoegde autoriteiten de vereiste maatregelen nemen om te voorzien in de financiële compensatie van de werkneemsters voor hun borstvoedingspauzes.

Hij stelt voor dit te doen met inachtneming van een aantal principes, die hij uiteenzet in het onderhavige begeleidend advies.

Het recht op borstvoedingspauzes maakt deel uit van de moederschapsbescherming. Daarom verkiest de Raad als referentiekader voor de financiële compensatie voor de werkneemsters die gebruik maken van hun recht op borstvoedingspauzes het stelsel van de moederschapsverzekering.

Eenzijds, wat de financiering van het stelsel betreft, stelt de Raad voor het risico te solidariseren, zoals dit het geval is voor de moederschapsverzekering.

Anderzijds, wat het bedrag van de uitkering voor de borstvoedingspauzes betreft, wordt voorgesteld dat de werkneemster hetzelfde bedrag als de moederschapsuitkering ontvangt : 82 % van haar onbegrensde loon.

De Raad vraagt de bevoegde instanties naar een zo eenvoudig, soepel en efficiënt mogelijke procedure, gelet op de wens van de sociale partners van een maandelijks betaling. De werkgevers moeten de bevoegde instantie de gegevens die voor de betaling nodig zijn meedelen, en, in elk geval, mag de betalingsprocedure de toegang tot het recht nooit in het gedrang brengen.

De Raad merkt voorts op dat, hoewel de borstvoedingspauzes volgens de in zijn schoot gesloten collectieve arbeidsovereenkomst een schorsing uitmaken van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst, weliswaar met inkomensgarantie maar zonder loonbehoud ten laste van de werkgever, deze pauzes beschouwd moeten worden als arbeidstijd voor de toepassing van de sociale wetgeving, inzonderheid wat het genot van de socialezekerheidsrechten betreft.

Tenslotte vraagt de Raad dat de reglementaire bepalingen die in uitvoering van dit advies moeten genomen worden, hem ter advies zouden voorgelegd worden.

De Raad vraagt dat dit tijdig gebeurt, zodat wanneer de collectieve arbeidsovereenkomst nr. 80 op 1 juli 2002 in werking treedt de hierboven gevraagde reglementaire bepalingen genomen zijn.

B. Bijkomende verloven

De Raad stelt vast dat het IAO-Verdrag nr. 183 in zijn artikel 5 voorziet dat voor of na de periode van moederschapsverlof een verlof moet worden toegekend op vertoon van een medisch getuigschrift aan de werkneemster in geval van ziekte, complicaties of risico tot complicaties ten gevolge van de zwangerschap of de bevalling. De aard en de maximumduur van dit verlof kunnen nader worden bepaald overeenkomstig de nationale wetgeving en praktijk.

De Raad is na een grondig onderzoek van deze kwestie tot de conclusie gekomen dat de actuele reglementering van het moederschapsverlof zoals die in België bestaat globaal genomen een evenwichtige bescherming voor de (aanstaande) moeder en haar kind voorziet en als dusdanig met de doelstellingen van de voornoemde verdragsbepalingen in overeenstemming is.

Hij is dan ook van oordeel dat er op dit moment geen nood bestaat voor de overheid om wijzigingen in de reglementering van het moederschapsverlof aan te brengen die dit evenwicht zouden kunnen verstoren.

De Raad is evenwel van mening dat regelgevingen steeds voor verbetering vatbaar zijn. Dienaangaande wijst hij er op dat de moederschapsbescherming een materie is die traditioneel tot het bevoegdheidsdomein van de sociale partners behoort. Aangezien de Raad van oordeel is dat deze materie eerder geschikt is als onderhandelingsonderwerp bij een globale onderhandelingsronde, waarbij een geïntegreerde en coherente, behandeling mogelijk is, verkiest hij zich over deze problematiek te buigen bij de eerstkomende onderhandelingen voor een interprofessioneel akkoord.

De sociale partners in de Raad bijeen verbinden zich er dan ook toe om de problematiek van het moederschapsverlof in al zijn aspecten te behandelen in hun onderhandelingsronde voor een interprofessioneel akkoord voor de periode 2003-2004.

C. Zwangerschapstests

De Raad stelt vast dat het IAO-Verdrag nr. 183 in zijn artikel 9 bepaalt dat ieder lid zelf maatregelen moet nemen om ervoor te zorgen dat het moederschap geen bron is van discriminatie inzake arbeid, inclusief de toegang tot de arbeid. Bovendien stelt het verdrag dat deze maatregelen het verbod moeten inhouden om van een vrouw die naar een betrekking solliciteert te eisen dat ze een zwangerschapstest ondergaat of een attest indient waaruit blijkt dat ze al dan niet zwanger is, tenzij een nationale wet of reglement erin voorziet voor werkzaamheden die

- krachtens een nationale wet of reglement geheel of gedeeltelijk verboden zijn voor zwangere vrouwen of vrouwen die borstvoeding geven, of
- een erkend en duidelijk risico inhouden voor de gezondheid van de vrouw en van het kind.

De Raad merkt op dat de bovengenoemde nota van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid hem er over informeerde dat het in de Belgische praktijk wordt geaccepteerd dat een werkgever een zwangerschapstest of een attest van zo'n test vraagt aan een vrouwelijke kandidaat voor een job, wanneer uit de verplichte evaluatie van risico's blijkt dat die job schadelijk zou kunnen zijn voor de veiligheid of de gezondheid van een zwangere werkneemster.

De Raad wil er op wijzen dat deze praktijk kadert in de reglementering met betrekking tot het profylactisch verlof : zodra een zwangere werkneemster haar werkgever van haar toestand op de hoogte heeft gebracht dan wel na de bevalling heeft laten weten dat zij haar kind zoogt en wanneer de algemene evaluatie op het bestaan van een risico voor de veiligheid of de gezondheid van haar of haar kind wijst, moet zij onderworpen worden aan een medisch onderzoek volgens de bepalingen van het ARAB; de geneesheer stelt een maatregel voor om blootstelling van de werkneemster aan het risico te vermijden (artikel 41bis en 42 Arbeidswet; K.B. 2 mei 1995).

De Raad vraagt dat de bevoegde instanties er voor zorgen dat het principiële verbod van het IAO-Verdrag in Belgisch recht wordt ingeschreven en dat de nodig geachte afwijkingen eenduidig in de reglementering worden omschreven.

x x x

De Raad achtte het raadzaam verder te werken aan zijn onderzoek van de problematiek van het moederschapsverlof in het kader van het IAO-verdrag alvorens zich te buigen over de wetsvoorstellen die aanleiding waren van de adviesaanvraag uitgaande van de heer A. DE DECKER van 23 juli 2001.

De nieuwe collectieve arbeidsovereenkomst nr. 80 en het onderhavig advies zijn een eerste substantieel resultaat van dit onderzoek en bieden reeds een antwoord op de voorstellen van de parlementsleden in het kader van deze problematiek.

Zoals uit het onderhavig advies bovendien blijkt, nemen de sociale partners in de Raad bijeen het engagement om tijdens de onderhandelingsronde voor een interprofessioneel akkoord voor de periode 2003-2004 de problematiek van het moederschapsverlof in al zijn aspecten te bekijken. Zij zijn immers van oordeel dat deze materie traditioneel tot de bevoegdheid van de sociale partners behoort en het best in het kader van een globale onderhandelingsronde kan besproken worden.
